

Bu makaleye atıfta bulunmak için;

AKSOY, N. (2017), “İhracat Kredi Sigortası Kavramı, Hukukî Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(1), 66-91.

Makalenin geliş tarihi: 21.02.2017

Makalenin kabul tarihi: 02.06.2017

İHRACAT KREDİ SİGORTASI KAVRAMI, HUKUKÎ NİTELİĞİ VE BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI*

EXPORT CREDIT INSURANCE: CONCEPT, LEGAL NATURE AND COMPARISONS WITH SIMILAR INSTITUTIONS

Nazım AKSOY

Dr., Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, n.aksoy@tika.gov.tr

ÖZET

İhracata dayalı büyüme stratejisini güden ülkelerin eskiden olduğu gibi önümüzdeki dönemde de bu stratejiye devam edeceği görünmektedir. Zira küreselleşen dünyada mal mübadelesinin ülke sınırları içinde kalmadığı gerek devletlerarası anlaşmalarla, gerekse de özel sektöre yönelik alınan tedbirlerle ihracatın yeri ve önemi her zaman olduğu gibi günümüzde de korunmaktadır. Bu kapsamda birçok ülkede yurt içinde ürettikleri malları yurt dışına kredili olarak pazarlayan ihracatçıların, iç kaynaklarının yanı sıra, ihracat finansmanı kaynaklarına da ihtiyaç duydukları ve ihracattan doğan çeşitli risklere karşı ihracat kredi sigortasına başvurdukları görülmektedir. Bir ülke için ihracat kredi sigortası sisteminin kredili satışlardan doğan riskleri azaltmak ve uluslararası pazarda rekabet edebilmesini sağlamak açısından taşıdığı önem büyüktür. Bunun önemini kavramış ülkeler, ihracat ve ithalât bankaları (Eximbank) gibi kurumları oluşturarak, ihracatçılarına, finansman, sigorta ve garanti desteği sağlamaktadırlar. Çok geçmişe dayalı olmayan bu sigorta türünün kavram olarak tanımı, hukuki niteliği ve benzer kurumlardan ayırt edici özellikleri üzerinde durularak yapılan çalışma, özellikle tacirlerin belkemiğini oluşturan KOBİ’ler açısından daha sık başvurulması gereken bir sigorta türü olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: KOBİ, ihracat kredisi, kredi sigortası, ihracat kredi sigortası, uluslararası ticaret.

ABSTRACT

* Bu çalışma “İhracat Kredi Sigortasının Azerbaycan Hukukuna Uygulanabilirliği (Türk Eximbank Modeli)” başlıklı doktora tezimin bir kısmından üretilmiştir.

It seems that countries pursuing export-based growth strategy will continue this strategy in coming period. Because, in the globalizing world, commodity exchange does not remain within the borders of the country, and the place and the importance of exports are also preserved in both the interstate agreements and the measures taken for the private sector. In this context, it is seen that in many countries, exporting companies that market their domestic products with credits abroad needs export financing resources and apply to export credit insurance against various risks arising from exporting. It is important for a country to have an export credit insurance system to reduce risks arising from credit sales and to be able to compete in the international market. Understanding the importance of this, countries provide warranty and insurance support to their exporters by establishing export and import banks (Eximbank). This study, which is based on the legal nature of this insurance concept and its distinguishing features from similar institutions, reveals that export credit insurance should be applied more frequently by SMEs which are the backbone of merchants.

Keywords: *SME, export credit, credit insurance, export credit insurance, international trade.*

GİRİŞ

Uluslararası ticaretin kendine özgü risklerinin başında gelen güvenilirlik ve ödeme güçlüğü faktörleri, özellikle de ekonomik bunalımlar döneminde daha çok önemsenen unsurlar arasında sayılmakta ve orta veya küçük boydaki işletmeler için telafisi güç külfetler teşkil edebilmektedir. Bu risklerin birçoğunun bertaraf edilmesi ve döngünün duraksamaması için ülkeler yatırımcılarına çeşitli program ve yöntemlerle destek çıkmaktadırlar. Kefalet, kredi garantisi, akreditif gibi mekanizmalar bu destek programlarından bazılarıdır. Makale ile bu mekanizmalara göre belki de yeni sayılabilecek ve devlete fazla bir külfet getirmeden kendi kendini amorti edebilen ihracat kredi sigortası konusunda bilgiler verilecektir.

İhracat kredi sigortasının diğer kurumlarla benzerlikleri olsa da, bu kurumun kendine özgü özelliklerinden dolayı tacirlerin daha basiretli davranmalarına katkı sağlayarak uluslararası ticarete yaşanan olumsuzlukları azalttığı söylenebilir. Zira kredi garantisi, akreditif veya kefalet gibi kurumlardan farklı olarak, burada, riskin gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelen zararın tümünün karşılanması söz konusu değildir. Bu husustan dolayı ihracat kredi sigortasının eksik sigorta olarak nitelendirilmesi ve bu nedenle bu kurumun yetersizliği ilk bakışta doğru görünebilir. Ancak ihracat kredi sigortasının bu vasfı, aslında ihracatçının sigortaya güvenerek özensiz davranmasının önüne geçerek, daha işin başında bir önleyici tedbir olarak partnerini seçerken daha dikkatli davranmasına özendirilen bir mekanizma olduğu

söylenbilir. Durum bu şekilde olmasıyla birlikte, ihracat kredi sigortasının en büyük artıları, diğer sigortalar gibi sadece ticari riskleri kapsamayıp, politik ve yeri geldiğinde doğal afetlerden kaynaklanan risklere karşı da bir tür koruma sağlamasıdır. Nitekim ihracat kredi sigortası ithalatçının mal mukabilindeki bedeli ödeme isteğine rağmen, iradesine bağlı olmayan nedenlerden kaynaklanan risklere karşılık, ihracatçıya, kendisini güvence altına almasını sağlamaktadır. Bunun gibi daha farklı fonksiyonları bünyesinde barındıran ihracat kredi sigortası çalışma ile detaylı bir şekilde incelenecektir.

Makalenin ikinci bölümünde ihracat kredi sigortasının tanımı, başlıca özellikleri ve koşulları konusunda bilgiler verilecektir.

Üçüncü bölümde, ihracat kredi sigortasının hukukî niteliği konusu, kredi sigortasıyla birlikte ayrıntılı olarak incelenecektir.

Dördüncü bölümde ise, ihracat kredi sigortasının gerek isim gerekse işlevsel açıdan benzer mekanizmalarla karşılaştırılması yapılarak temel farklar konusunda bilgiler verilecektir. Makalenin sonuç bölümünde elde edilen bulgulardan genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1. İHRACAT KREDİ SİGORTASININ TANIMI, ÖZELLİKLERİ, İŞLEVİ VE KOŞULLARI

1.1. Tanımı

Kredi sigortasının bir türünü oluşturan ihracat kredi sigortası, ihracatçının yabancı ülkedeki alıcısına sattığı mal veya hizmet bedelinin teminat altına alınmasını sağlamaktadır. Bununla da ihracatçı, peşin bedel almak yerine, mal tesliminin veya hizmet ifasının ardından ödemenin yapılmasını kabul etmek suretiyle alıcısına bir açıdan da vadeye bağlı olarak kredi vermiş olmaktadır (ITC UNCTAD/GATT, 1995: 85). İhracat kredi sigortası ile de bu kredinin teminat altına alındığı doktrinde vurgulanmıştır (Aybar, 1982: 162). Doktrinde ihracat kredi sigortası özet olarak şu şekilde tanımlanmıştır: İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği müşterisinin, ödeme gücünü kaybetmesi veya ödemek istemesine rağmen tamamen dış nedenler (politik nedenler, doğal afet vs.) sonucu, ödemede bulunmaması nedeniyle karşılaşılan zararların teminat altına alınmasını sağlayan sigorta türüdür (Dowding, 1994: 42).

İhracat kredi sigortasında kavramsal olarak bakıldığında isim benzerliğinden dolayı karışıklığa neden olmamak için açıklamada yarar görülen bir konuya değinmek gerekir. Zira ihracat kredi sigortasını ilk bakışta “ihracat kredisi” veya “ihracat sigortası” ile karıştırılabilir. Ancak her birinin ayrı bir kurumu temsil etmesi nedeniyle aralarında farklılıklar söz

konusudur. Bu farklılıklar şu şekilde açıklanabilir: İhracat kredisi, ihracat ile bu satıma yönelik imal ve üretim faaliyetlerinin finansmanı amacıyla ihracatçılara, belgeli veya belgesiz olarak verilen kısa, orta ve uzun vadeli krediler olmasına karşın, ihracat kredi sigortası , satılan mal veya hizmet bedelinin teminat altına alınmasıdır. Diğer bir ifade ile, ihracat kredisinde amaç; ihracatçılara yeni pazarlar kazandırılması, mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihracatçıların uluslararası ticarete rekabet gücünün kazandırılması ve girişimlerinde gerekli desteklerin sağlanması iken, ihracat kredi sigortasında bedelin teminatı söz konusudur (Akkar, 1982: 34).

İhracat kredi sigortasının yine diğer isim benzerliği olan ihracat sigortasıyla da karıştırılmaması gerekir. İhracat sigortası, klasik anlamda ihracat konusu olan malların sigortalanmasını; yani malların çalınması, yanması gibi bilinen klasik türden risklere karşı sigorta yapılmasını ifade eder. Bu sigortaya, özellikle dış ticarete deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılan C.İ.F. (Cost, Insurance & Freight)¹ satışlar örnek verilebilir. İhracat kredi sigortası ise, ihracattan kaynaklanan alacağın ticarî ve politik risklere karşı teminat altına alınmasını, diğer bir ifade ile; ihracat sonucu alacağın, ithal eden ülkede döviz transferinin yasaklanması, ülkede savaş çıkması veya ithalâtçının ödeme gücünün kaybetmesi gibi nedenlerden kaynaklanan risklere karşı sigorta yapılmasını ifade eder (Fırat, 1998: 113).

İhracat kredi sigortası ile ilgili doktrinde birçok tanımının olmasıyla birlikte kapsamlı ve doğru tanımının şu şekilde yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Buna göre ihracat kredi sigortasının: “*İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği hallerde ithalâtçıların ödeme güçlerini kaybetmeleri, kaybetmeseler de ödeme iradelerinin yokluğu durumunda veya ödeme iradelerinin varlığına rağmen politik riskler, doğal afetler de dâhil olmak üzere, nedenleri ile ödemede bulunamamaları sonucunda oluşabilecek zararları teminat altına alan sigorta türü*” şeklinde tanımlanması mümkündür. Dolayısıyla doğal afetlerin de (*natural disasters*) bu sigorta tanımında risk olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır (UNCTAD/WTO (ITC), 2000: 10 ve 2003: 61).

1.2. Özellikleri

İhracat kredi sigortası özelliği itibarıyla, kural olarak, başkası lehine yapılan sigorta şeklindedir (Kender, 1981: 138). Zira kredi karşılığı yapılan sigortalarda amaç kredinin ödenmesini teminat altına almak olduğundan asıl olan krediyi veren kurumun menfaatinin sigortalanmasıdır. Riskin gerçekleşmesinde sigorta ettirenin menfaatinin olması her zaman

¹Sözcük anlamı: mal bedeli, sigorta ve navlun anlamındadır (<http://tr.wikipedia.org/wiki/CIF>, 12.12.2016).

aranmaz ve bu nedenle tali bir menfaat olarak algılanabilmektedir (Kender, 2008: 178 vd.). İhracat kredi sigortasında ihracatçı, sigortayı yaptıran kişi (sigorta ettiren); kredi kurumu ise sigortalı olup, sigortanın konusu; kredi kurumunun ihracatçıya verdiği kredinin, ödenebilmesinin teminat altına alınmasıdır. Dolayısıyla ihracat kredi sigortası denildiğinde, ilk akla gelen de bir kredinin ödenmeme riskinin sigorta edilmesidir. Oysa her zaman bu doğru olmayabilir. Bir malın veya hizmetin ihraç edilmesi için öz kaynaklardan yararlanılsa bile, ortaya çıkan alacağın sigortalanması yine söz konusudur. Burada kredi çekilerek veya çekilmeyerek ihracatın gerçekleştirilmesinin hiçbir önemi yoktur. Zira ihracat kredi sigortasında güdülen amaç, yukarıda da bahsedildiği üzere, ihracat bedelinin, yani alacağın alınamama riskinin sigortalamasıdır. Ancak, klasik sigorta türlerinden farklı bir sigorta türü olarak, burada daha büyük (Ünan, 2007: 26 vd.) ve önüne geçilemez riskler olan politik risklerin sigortalanması da söz konusu olmakta ve bu durumda devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır (Acınan ve Sağ, 1981: 238-239). Dolayısıyla, kredi çekilmeden, yani öz varlıklara dayanılarak yapılan satımlarda, ister yurt dışı ister yurt içi olsun, bu alacağın da sigortalanması mümkündür. Keza ihracat kredi sigortası anlamında değerlendirildiğinde, burada amaç, yukarıda da değinildiği üzere, ihracatçıyı desteklemek olduğundan, bu durumlarda sigortanın varlığından söz edilebilir. Zira bu sigorta türüyle korunan menfaat; bir alacağın ödenmemesidir. Bu alacak, kredi ile elde edilen meblağdan oluşabileceği gibi, öz varlıklara dayanan ve sözleşme sonucu doğmuş herhangi bir alacak da olabilmektedir. Önemli olan geçerli bir sözleşme sonucunda doğan alacağın ödenmemiş olmasıdır (Yazıcıoğlu, 2001: 29, dn. 1). Ancak hemen belirtelim ki, her ne kadar kredi çekilmeden de ihracat kredi sigortası yapılabilir denilse de, ihracatçı ithalatçıdan peşin bedel almak yerine, mal tesliminin veya hizmet ifasının ardından ödemenin yapılmasını kabul etmek suretiyle alıcısına bir tür kredi sağlamaktadır. Dolayısıyla kredi durumu yine oluşmakta ve ihracat kredi sigortası ile de bu kredi teminat altına alınmaktadır (Aybar, 1982: 162).

Bilindiği üzere, sigortacılıkta sigorta tazminatının miktarı, üç husus dikkate alınarak tespit edilir. Bunlar; sigorta bedeli, sigorta zararı ve sigorta değeridir. Bunlardan sigorta bedeli; taraflarca kararlaştırılan ve sigorta poliçesinde gösterilen ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortacının ödeyeceği tazminatın üst sınırını ifade eden bedeldir. Sigorta zararı; rizikonun gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan zarardır. Son olarak sigorta değeri denildiğinde; sigorta edilen menfaatin değeri anlaşılmaktadır. Sigorta hukukunun belli başlı ilkeleri arasında şüphesiz ki, sigorta bedeli ve sigorta değeri arasında eşitlik ilkesi geçerli olmaktadır. Buradan hareketle, zarar sigortaları türü olan aktif sigortalarda sigorta bedeli

sigorta edilen menfaatin değerine eşit olmalıdır (Kender, 2008: 267). Bu eşitliğin bozulması halinde ise, ya eksik sigortadan ya da aşkın sigortadan bahsedilmektedir. Ancak bu gibi özel durumların bazı sigorta türlerinde sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olması ilkesine ters düştüğü anlamına getirilmemesi gerektiği Özdemir tarafından savunulmuştur (Özdemir, 1966: 61). Yazar, bu durumun kredi sigortalarında bazı subjektif öğelerin sonucunda önceden tahmin edilerek, bunlardan kaçınmanın çoğu zaman imkânsız olduğu ve bu nedenle zararın bir kısmının sigorta ettiren üzerinde bırakılmasının doğru bir yol olduğunu haklı olarak vurgulamıştır (Özdemir, 1966: 61).

İhracat kredi sigortasında ihracatçının uğradığı zararın tamamı kapsama alınmamaktadır. Bu sigorta türünde zararın genellikle % 70 ile % 95 arası karşılanmakta ve geriye kalan kısım ihracatçı üzerinde bırakılmaktadır. Dolayısıyla burada % 5 ile % 30 oranında zarara ihracatçının bizzat katılması istenmektedir. Burada güdülen amaç, ihracatçının sigortaya güvenerek basiretsiz davranmasının bir nebze de olsa önüne geçmektir (Cankurtaran 1989: 11). Sigortacılık uygulamalarında bu tarz eksik veya aşkın sigortalar, genellikle kasıt olmadan, unutulma vs. nedenlerden kaynaklanmaktadır (Kender, 2008: 271). Oysa ihracat kredi sigortasında tarafların rızası doğrultusunda menfaatin altında sigorta yapılmaktadır. Dolayısıyla bu sigorta, kastî olarak menfaatin altında yapılan sigorta olduğundan ihracat kredi sigortasının bir tür eksik sigortadan farklı bir sigorta olduğu kanaatindeyiz.

Bunların yanı sıra, ihracat kredi sigortasında zararın tamamının sigorta teminatı kapsamında alınmamasının diğer bir açıklaması Özdemir tarafından konunun teknik boyutu ele alınarak yapılmıştır. Yazar eserinde, kredi sigortası türlerinde sigorta ettirenin uğrayacağı gerçek zararın tazmin edilmesinin asıl amaç olarak görünmesiyle birlikte, sigorta kapsamında satılan malın gerçek bedeli ile bu satıştan beklenen kâr olmak üzere, iki türlü menfaatin sigortalandığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla riskin gerçekleşmesi halinde uğranılan zararın malın gerçek değerinden doğan zarar olup, diğer kısım kârdan yoksun kaldığından, kârdan yoksun kalmanın da gerçek zarar olarak nitelendirilmesinin kolay olmadığı belirtilmektedir. Böylece malın maliyeti ile kârının birbirinden kesin olarak ayrılmasının zorluğu nedeniyle sigortacı tarafından alacağın ancak bir kısmının sigortalınması söz konusudur. Bununla da mal bedelinin bir kısmının sigorta teminatı dışında bırakılması, hem sigortacıları önemli tehlikelerden kurtaracağı, hem de sigorta ettirenlerin tehlikeli ve maceraperest işlerden uzak durmalarına katkı sağladığı vurgulanmıştır (Özdemir, 1966: 62 vd.). Burada yazar, teminat dışında kalan kısmın kâra tekabül edilebileceğinden, bu sigorta çeşidi ile sadece malın gerçek

bedelinin sigortalanmasını savunmuştur. Bu görüşe katılmamaktayız. Zira ihracatçı bir malın (veya hizmetin) satışında kârını gütmek zorundadır. İhracatçıların genellikle ticaretle uğraşan işletmeler olduğu dikkate alındığında, faaliyetlerinde gelir elde etme amacını taşıdıkları ve bu nedenle ticarî işletme vasfını kazandıkları doktrinde de belirtilmektedir (Arkan, 2009: 21). Türk Ticaret Kanunu'nda ise bu konu 11'inci maddede düzenlenmiştir. Buna göre: “*Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir*” (T.T.K. m. 11/I). Ayrıca Ticaret Sicili Tüzüğü'nün 14'üncü maddesinde: “*Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan veya devamlı olmayan faaliyetlerle Türk Ticaret Kanunu'nun 17'inci maddesinde tarif edilen esnaf faaliyeti sınırlarını aşmayan faaliyetler ticari işletme sayılamaz*” (f.II). Dolayısıyla ticari işletmenin bir gelirinin olması gerektiği belirtilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, satış fiyatının belirlenmesinde tarafların iradeleri doğrultusunda belirli ve makul bir kâr payının (Abik, 2002: 96 vd.) olmasıdır. Buradan hareketle, Özdemir'in sunduğu diğer gerekçelerin doğruluğu şüpheli olamamakla birlikte, kâr ile gerçek değer arasında bu anlamda bir ayırımın yapılmasının doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Bunun yanı sıra, ihracat kredi sigortasında ve genel olarak kredi sigortasında sık karşılaşılan zararın bir kısmının sigortalı üzerinde bırakılması, aslında bir “eksik sigorta” mı, yoksa “bizzat katılma” mı olduğu tartışılması gereken bir konudur. Sigortalının zarara katılması, sigortacı ve sigortalı arasında ihtiyaç duyulan risk paylaşımı düşüncesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Yongalık, 1998: 150). Bizzat katılmanın da kendi içinde ayrımlara tabi olmasıyla birlikte, konumuz açısından önem arz eden husus hesaplanma türlerine göre yapılan; sabit (mutlak) bir meblağ veya görelî (nispî) bizzat katılma, ayırımıdır (Yongalık, 1998: 151). Burada sabit meblağ denildiğinde; sigorta olayının gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zarardan etkilenmeyen, tek sabit bir rakam üzerinden sağlanan bizzat katılmanın anlaşılmasıdır. Görelî² bizzat katılmada ise; sigorta bedelinin veya zararın belirli bir yüzdesi üzerinden sağlanan katılma olduğu savunulmaktadır. Gerçek bizzat katılmanın nispî katılma olduğu doktrinde vurgulanmıştır (Yongalık, 1998: 151). Bu durumu birer örnekle açıklayalım. Sabit bizzat katılmada, örneğin 100.000 TL üzerinden yapılan sigortada, bizzat katılma 2.000 TL'ye kadar olsun. Ortaya 5.000 TL'lik veya 50.000 TL'lik zarar çıktığında, sigortalının katlanacağı zarar oranı sadece 2.000 TL olacak, geriye kalan 3.000 TL veya 48.000 TL sigortacı tarafından tazmin edilecektir. Nispî bizzat katılmada ise, yine aynı sigorta değeri üzerinden örnek verildiğinde, belirli oranda, örneğin % 10 bizzat katılma oranı diyelim, 5.000

² Nispî bizzat katılmaya “yüzdesel” de denilmesinin yanlış olmayacağı düşüncesindeyiz.

TL'lik veya 50.000 TL'lik zarar çıktığında sigortalının katlanacağı zarar oranı 500 TL ile 5.000 TL'dir. Dolayısıyla az önce de bahsedildiği gibi, burada eğer amaç risk paylaşımı ise, nispi katılma hakkaniyete daha uygun olacaktır. Oysa sabit bizzat katılmada, sigortalının sadece sabit bir oran üzerinden zarara katılması, geniş anlamda düşünüldüğünde, bizzat katılmanın amacına belirli oranda ters düşecektir (Yongalık, 1998: 155 ve 159).

Bunun yanı sıra bizzat katılmanın; muafiyet ve yüzdesel bizzat katılma, olarak iki türü vardır. Muafiyet denildiğinde; “bizzat katılmanın, sigorta olayının gerçekleşmesi ile ortaya çıkan zararın belirli bir miktara kadar olan kısmının bizzat sigorta ettiren tarafından taşındığı türünü” ifade edileceği doktrinde belirtilmiştir (Yongalık, 1998: 155-156). Buna karşılık, yüzdesel bizzat katılma; “sigorta olayının gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararın önceden belirlenmiş bir yüzdesinin daima sigorta ettiren tarafından taşınması” olarak tanımlanmıştır (Yongalık, 1998: 159). Dolayısıyla muafiyette ,önceden kararlaştırılmış belli bir sabit rakamın sigorta ettirenin üzerinde kalmasına karşın, yüzdesel katılmada sigorta ettirenin, zararın belli bir oranına her zaman katılması söz konusudur. Bu durum bir örnekle daha iyi açıklanabilir. Örneğin 100.000 dolarlık ihracat kredi sigortasında % 10 oranında zarar sigortalı (sigorta ettiren) üzerinde bırakılsın ve % 90 oranındaki zarara sigortacı (ihracat kredi sigortası kurumu) katlansın. Meydana gelen 10.000 dolarlık zararda sigortacı “proporsiyon” kuralı gereği, zararın % 90 olan 9.000 doları ödeyecek, sigortalı ise zararın sadece 1.000 dolarına katlanacaktır (Çeker, 2004: 73). Aynı örneği muafiyet için verdiğimizde, sigortacı, meydana gelen zarar bizzat katılma oranını aşmadığından dolayı hiçbir ödeme yükü altında olmayacaktır (Yongalık, 1998: 162).

Bizzat katılma ile ilgili fazla ayrıntıya girilmeden genel hatlarıyla verilen bu bilgiler ışığında ihracat kredi sigortasının bizzat katılma mı, yoksa eksik sigorta mı olduğunu ortaya koymak gerekmektedir (Atabek, 1956: 20 vd.). Zira her ne kadar ihracat kredi sigortası eksik sigorta gibi gözükse de, burada aslında bir bizzat katılma olduğu söylenebilir. Bu ayırımın pratikteki önemi, her bir kurumun benzerlik göstermesiyle birlikte, sonuçları bakımından farklı oluşundan kaynaklandığı söylenebilir (Yongalık, 1998: 161-162). Şöyle ki; ihracat kredi sigortasında taraflar, yukarıda da belirtildiği üzere, önceden bilerek belirli bir miktarı sigortalı üzerinde bırakmaktadırlar. Oysa eksik sigortalarda genellikle bu durum tarafların iradesi dışında meydana gelmektedir (Kender, 2008: 271). Ayrıca “proporsiyon” kuralı ancak risk sonucu kısmî zararın söz konusu olduğu durumlarda uygulanmaktadır. Dolayısıyla risk sonucu tam zarar söz konusu olduğunda sigorta tazminatı sigorta bedelinin tamamı olarak ödenir. Buna karşılık, yüzdesel bizzat katılmada risk sonucu meydana gelen zararın her

halinde “proposiyon” kuralı uygulanacaktır. Dolayısıyla risk sonucu zarar tam olarak gerçekleşse de, sigorta tazminatı, “proposiyon” kuralı gereği, belirli oranda kesintiye uğrayacaktır (Yongalık, 1998: 162).

Kredi Sigortası Genel Şartları açısından duruma bakıldığında, muafiyet başlıklı A.9. maddesinde: “*Sigortalının B. 4 maddesine uygun olarak hesap edilen zararının özel şartlara göre tespit edilen kısmı sigortalının sorumluluğundadır. Bakiye münhasıran sigortalının sorumluluğunda kalır ve ayrıca sigorta ettirilemez. Aynı şekilde kredi limitini aşan ve genel olarak sigortacı tarafından teminata dâhil edilmemiş olan borcun tamamı, münhasıran sigortalının sorumluluğunda kalır ve ayrıca sigorta ettirilemez. Tespit edilen muafiyet sigorta sözleşmesinde belirtilir. Özel şartlarda başka bir şekilde belirtilmedikçe, sigortalının kredi talebi ismen yapılmamış alıcılar için hesap edilen zararının % 50’si sigortalının sorumluluğundadır*” hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla bu hükümden zararın belirli bir kısmı sigortalının üzerinde kalacağı önceden kararlaştırıldığı da sonucu çıkmaktadır. Ayrıca burada sigortalının hem muafiyeti, hem de yüzdesel bizzat katılmasının benimsendiği kanasındayız. Nitekim ihracat kredi sigortası uygulamasına da bakıldığında, “1000 ABD Dolarına kadar... yapılacak sevkiyatlar sigorta kapsamına alınmaz” hükmünde olduğu gibi, belirli meblağda muafiyetin olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, “Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı Sevk Öncesi Dönem Riskleri İçin Sigorta Kapsamına İlişkin Uygulama Esasları”nın ‘Tazmin Edilecek Zarar Oranı’ başlıklı hükmünde önceden Türk Eximbank tarafından belirlenmek kaydı ile azami % 90’ı aşmayacağı hükmü yer almaktadır. Bu durum da yüzdesel bizzat katılmanın benimsendiğine dair örnek oluşturacak bir hüküm olduğu söylenebilir (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, 22.01.2017: 16).

1.3. İşlevi

İhracat kredi sigortası incelenirken işlevinden de bahsedilmesi gerekir. İhracat kredi sigortasının işlevleri arasında; sigorta, finansman temini ve enformasyon hizmeti vardır. Bu işlevlerle ihracat bedellerinin ödenmesinde kayıpları en aza indirmekle birlikte, ihracatta daha bilinçli hareket edilmesine katkıda bulunarak uluslararası alanda haksız rekabet suçlamalarından sıyrılmış şeffaf dış ticaretin ön planda tutulması yer almaktadır (ITC UNCTAD/WTO, 2003: 8 vd.).

Bununla birlikte ihracat kredi sigortası ihracatın arttırılmasını sağlamakla birlikte iki temel fonksiyonu da temelinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki: İhracatçıyı ithalâtçıya karşı sigortalayarak, alacağını oluşabilecek ticarî ve politik risklerden belirli limitler çerçevesinde

sigortalamak; ikincisi, ihracatın finansmanında ihracatçının, ihracat kredi sigortası poliçesini bankaya ibraz etmek suretiyle, ihtiyaç duyacağı kredinin sağlanmasına yardımcı olmaktır (Şahin, 2004: 50).

1.4. Koşulları

Türk Ticaret Kanununun 1401/I'inci maddesi incelediğinde, sigorta sözleşmesinin ana unsurları; sigortacı, sigorta ettiren (kişi), sigorta menfaati, prim, bir risk (tehlike), sigorta bedeli(tazmin) olarak sıralanabilir. İhracat kredi sigortası da aynı unsurları ihtiva etmektedir. Dolayısıyla burada da öngörülebilir riskleri teminat altına alarak belli bir prim karşılığında sigortalıyı korumak temel amaçtır. Bununla birlikte ihracat kredi sigortasının, diğer sigorta çeşitlerinden farklı olarak, bu sigorta türünün uygulamasından kaynaklanan kendine özgü özelliklerinden dolayı bazı şartlar vardır. Örneğin Türk Eximbank'ın uygulamasında ihracat kredi sigortasının kapsamı aşağıdaki şartlara dayandırılmıştır. Bunlar:

- *“Türkiye’de yerleşik bir bankanın teyit verdiği bir gayrikabili rücu akreditif çerçevesinde gerçekleştirilen,*
 - *Ülke anlaşmaları çerçevesinde gerçekleştirilen,*
 - *Menfaat ilişkisi bulunan alıcılara yapılan,*
 - *Peşin ödemeli,*
 - *Başka firma adına sigortalı olan,*
 - *Kapsam dışı ülkeye yapılan,*
 - *Factoring-forfaiting yoluyla garanti sağlanan,*
 - *Konsinye satış olarak gerçekleştirilen,*
 - *Transit ticarete konu olan,*
 - *Prefinansman kapsamında bedeli ödenmiş olan,*
 - *Ülke Şartları ve Prim Oranları Listesi’nde belirlenen ödeme şeklinden farklı bir ödeme şekliyle gerçekleştirilen,*
- *Türk Eximbank tarafından limit verilmesi uygun görülmeyen alıcılara yapılan sevkیاتlar”* kapsam dışında tutulmaktadır (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, 22.01.2017: 13).

Bunun yanı sıra, diğer sözleşmelerde olduğu gibi, taraflar, genel şartlara, kanunların emredici hükümlerine aykırı (T.T.K. m. 1404) ve sigortalıların aleyhine olmamak kaydı ile özel şartlar konusunda anlaşarak bu şartları genişletebilirler.

2. İHRACAT KREDİ SİGORTASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

İhracat kredi sigortasının hukukî niteliğini tespit etmeden önce kredi sigortasının hukukî niteliğine bakmak gerekir. Zira ihracat kredi sigortası kredi sigortasının bir türünü oluşturduğundan ilk önce konuyu bu şekilde irdelemenin daha doğru ve isabetli olacağı doktrinde de vurgulanmıştır (Kender, 198: 133 vd.). Ancak gerek kredi sigortası gerek ihracat kredi sigortası olsun, sonuç olarak bir sigorta sözleşmesinden bahsedilmektedir. Bu kapsamda ilk başta kredi sigortasının hukuki niteliğine değinilecektir.

2.1. Kredi Sigortasının Hukukî Niteliği

Bilindiği üzere, herhangi bir sözleşmenin hukukî niteliği belirlenirken öncelikle asli edime bakılmaktadır. Edim denildiğinde ise verme, yapma veya yapmama kavramları karşımıza çıkmaktadır (Oğuzman ve Öz, 2000: 5). Sigorta sözleşmelerinin hukukî niteliği tespit edilirken de aynı şekilde hareket edildiğinde, sigorta sözleşmesinin taraflarının asli ediminin belirlenmesi önemli rol oynamaktadır. Sigorta sözleşmelerinin hukukî niteliğinin tespitinde, genellikle, sigorta ettirenin ediminden ziyade, sigortacının asıl ediminin niteliğinde tartışmaların olduğu görülmektedir (Şeker, 2000: 1044 vd.). Zira burada sigorta ettirenin ana borcunun prim ödemesi olduğu kabul edilmesine karşın, sigortacının edimini açıklamaya yönelik farklı teoriler ileri sürülmüştür. Bu teorilerin ileri sürülmesindeki asıl neden, sigorta sözleşmelerinin edimlerinin değişik tokuşunu içeren tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olup olmadığı yönündedir. Bu teorileri, fazla ayrıntıya girilmeden, iki ana grupta toparlanarak, para ödeme teorisi ile tehlike taşıma teorileri olarak özetlenmesi mümkündür (Şeker, 2000: 1045). Bu teorilerden hareketle, sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sürekli bir sözleşme olduğunu söylemek mümkündür (Kayıhan, 2004: 36).

Kredi sigortasının niteliğine bakıldığında bir zarar sigortası olduğu görülmektedir (Ulaş, 2007: 640 vd.). Bilindiği gibi zarar sigortası, sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta ettirenin parayla ölçülebilir bir menfaatinin uğradığı zararın sigortacı tarafından tazminat ödenerek giderilme amacını taşıyan sigorta türüdür (Kubilay, 2003: 6 ve 89 vd.; Jess, 2001: 453). Zarar sigortası, aktifin azalmasını karşılayan “aktif zarar sigortası” ve pasifin artmasını karşılayan “pasif zarar sigortası” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra doktrinde zarar sigortasının “aktif değer sigortası”, “masraf sigortası” ve “gelir sigortası” olarak gruplandırıldığı görülmektedir (Pekiner, 1970: 37). Burada aktif değer sigortası ayrıca “somut aktif değer sigortası” ve “somut olmayan aktif değer sigortası” olmak üzere ikili bir ayırımı tabi tutulmaktadır. Bu ayırımında somut aktif değer sigortası ile işletmenin bilânçosunun aktifinde yer alan bina makine ve donanım ile stok ve buna benzer somut değerler sigorta kapsamına alınmaktadır. İşletmenin üçüncü kişilerden olan alacakları

da somut olmayan aktif değer sigortası olarak sigorta kapsamında nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kredi sigortasının, aktifin azalmasını teminat altına almasından ve bir alacak söz konusu olduğundan dolayı “Somut Olmayan Aktif Zarar Sigortası” olarak nitelendirilmesi mümkündür (Kender, 198: 134; Ulaş, 2007: 640 vd; Pekiner, 1970: 37 ve 69).

2.2. İhracat Kredi Sigortasının Hukukî Niteliği

Bu bilgiler doğrultusunda aşağıda ihracat kredi sigortasının hukukî niteliğinden söz edilecektir. Burada ihracat kredi sigortasının; “özel sigorta- sosyal sigorta”, “zarar sigortası- meblağ sigortası” ve “aktifin sigortası- pasifin sigortası” şeklindeki ayırımlarına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

2.2.1. Kredi Sigortası Özel Bir Sigortadır

İlk ayırım olan “özel sigorta- sosyal sigorta” açısından duruma bakıldığında, öncelikle burada birkaç alt başlıklar halinde konunun incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- *Sigorta kuruluşları yönünden yapılan ayırım:*

Sosyal sigortalar kanunla kurulmuş kamu kurumlarınca yapılan sigortalar ve özel mevzuata tabi tüzel kişiler tarafından yapılan sigortalar ayırımı kastedilmektedir (S.K. m.3/I.). Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ordu Yardımlaşma Kurumu, Türkiye’de şu anda Sosyal Güvenlik Kurumları çatısı altında toplanan Bağ-Kur, SSK ve Emekli Sandığı gibi kurumlar sosyal sigortalar ayırımında örnek olarak verilebilir. Bir de özel bankalar bünyesinde bulunan sigorta şirketleri gibi, özel hukuk kişileri tarafından yürütülen özel tür sigortalar vardır. Ayrıca sosyal sigortalar kaynağını kanunlardan, buna karşılık özel sigortalar kaynağını taraflar arasında imzalanan sözleşmeden bulmaktadır (Bozer, 2009: 3).

- *Sigortanın zorunlu olup olmaması yönünden yapılan ayırım:*

Burada da sosyallik ön plana çıkarak devletin zorunlu kıldığı sigorta ile karşı tarafın iradesine bağlı olarak yapılan sigorta ayırımıdır. Örneğin çalışan birine, kamu hukukunun gerektirdiği bir zorunluluk olarak sigorta yapılması mecburidir Genel durum bu şekilde olmakla birlikte mecburilik ilkesinin istisnalarının olduğu doktrinde vurgulanmıştır (Saymen ve Ekonomi, 1966: 57 vd.). Buna karşılık, hayat sigortası gibi özel bir sigortayı yaptırmak kişinin özgür iradesine bağlıdır. (Yongalık, 2002: 39 – 42). Zorunlu sigortanın temel unsuru sigorta ettirenin belirli bir sigorta dalında, kanun hükmü gereği sigorta sözleşmesi yapma

mecburiyetinin olmasıdır (Karayalçın, 1984: 30–31). Dolayısıyla burada iki esasın göz önünde bulundurulması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır. Bunlardan birincisi, sigortanın bir kanun hükmü ile yapılması, diğeri ise, belirli bir sorumluluğun sigortasının kanun hükmü gereği zorunlu hale getirilmesidir (Kender, 2008: 164 vd.).

- *Risk çeşitleri yönünden:*

Sosyal sigortalarda güvence altına alınan hastalık, işsizlik, ölüm gibi risklerin, genel olarak gerçekleşme olasılıklarının aktueryal hesaplarla hesaplanması güçlük arz etmektedir. Özel sigortalarda gelir düzeyine bakılmaksızın isteyen herkese güvence sağlayan sigortalardır. Burada ayrıca sosyal sigortalarda riskin ne zaman gerçekleşeceği ve ne tür hasarların meydana getireceğinin hesaplanmasının kural olarak güçlüğü ve bundan dolayı da primlerin sosyal mülhazalara göre tespit edildiği Bozer tarafından vurgulanmıştır³. Buna karşılık, özel sigortalarda risklerin sigortalının hayatından ziyade, mal varlığına ilişkin olduğu doktrinde savunulmuştur (Bozer, 2009: 4).

- *Sağlanan menfaatlerin ve yüklenen külfetlerin yeknesaklığı yönünden:*

Sosyal sigortalarda sigortalının veya işverenin ödeyeceği prim ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sigortalıya sağladığı menfaatler, her sigortalının özel durumu dikkate alınarak düzenlenmiştir (Bozer, 2009: 9 vd.; Şenocak, 1993: 80 vd.; Dilik, 1971: 285 vd.). Dolayısıyla önceden belirli kıstaslara göre primler belirlenmekte ve aynı durumda olanlara ayırım gözetmeksizin uygulanmaktadır. Buna karşılık, özel sigortalarda ödenecek prim miktarı ve sağlanan sigorta teminatı her bir sigortalının iradesine bırakılmıştır. Dolayısıyla burada bir yeknesaklığın söz konusu olmadığı doktrinde de belirtilmektedir (Bozer, 2009: 4).

Bunlara ek olarak, sosyal sigortaların, özel sigortalara benzeyen yönü her iki tür sigortada da belirli fonlar oluşturulmaktadır. Ancak, özel sigorta fonlarından farklı olarak, sosyal sigorta fonlarının fonksiyonları arasında sosyal amaçlı yatırımların finansmanı olabileceği ve bu durumun milli ekonomi için çok önemli olduğu doktrinde belirtilmiştir (Dilik, 1971: 356 vd.). Ayrıca sosyal sigortaların finansmanında devletin dolaylı veya dolaysız katkılarının genel bir kural haline geldiği de diğeri yazar tarafından vurgulanmıştır (Dilik, 1971: 314 vd.).

Son olarak Türkiye'de özel sigortalara kaynak olarak 14 Nisan 2007 tarihli ve 26552 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu verilebilir. Bu Kanun'un sigorta şirketlerinin denetimine ilişkin hükümlerinin yanı sıra, sigortacılık sektöründe faaliyet

³ Bunun istisnası olarak emeklilik gösterilebilir. Zira bu durumda riskin ne zaman gerçekleşeceği hesaplanabilir.

gösteren reasürans şirketleri, broker, sigorta acentesi gibi aracıları da kapsama aldığından hareketle yürürlükten kaldırılan 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'na göre daha kapsamlı olduğu söylenebilir (Bozer, 2009: 11 vd.).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda ihracat kredi sigortasına bakıldığında, karşımıza ikili bir ayırım çıkmaktadır. Bilindiği gibi, ihracat kredi sigortası, kural olarak, ticarî ve politik riskleri kapsamaktadır. Ticarî riskler açısından bu sigortayı, bir özel sigorta çeşidi olarak görmek mümkündür. Zira ticarî risklerle kastedilen, olağan ticaret hayatının akışından ortaya çıkabilecek muhtemel risklerdir. Buna karşılık, politik riskler açısından duruma bakıldığında, burada ihracat kredi sigortasının ilk bakışta bir sosyal sigorta türü olarak algılanmasının daha doğru olacağı kanısı uyandırılmaktadır. Zira burada konuya yukarıdaki kıstaslar açısından bakıldığında; ölçülemeyen, gerçekleşmesi tarafların iradesine bağlı olmayan, primlerin hesabında risk unsuruyla bağdaşmayan, prim ile sigorta bedeli arasındaki dengenin geleneksel yönlerle tespit edilemeyen, edilecekse de çok yüksek primlerin olmasını gerektiren bir durumla karşılaşılacaktır. Keza devletin ihracatçısına destek çıkma gibi kamu yararı amacını gütmesi ve devlet destekli bir kuruluş olması (özellikle de Türk Eximbank'ın ayrı bir kanunla kurulduğu ve devlet tarafından da desteklendiği göz önünde bulundurulduğunda) bu görüşü desteklemektedir. Ancak günümüzde politik risklerin de belirli kıstaslar açısından değerlendirilmesi sonucunda primlerin ticarî de politik risk ayrımı gözetilmeksizin tahsil edilmesi ve ilk başta her ne kadar devlet tarafından destek çıkılsa da, sadece bu yönüyle politik risklerin ve dolayısıyla ihracat kredi sigortasının bir sosyal sigorta oluşu anlamı çıkarılmamalıdır. Bu açıklamalardan hareketle, ihracat kredi sigortasının hem ticarî hem de politik riskler bakımından bir bütün olarak ele alınması ve özel bir sigorta olarak algılanması gerektiği kanaatindeyiz.

2.2.2. İhracat Kredi Sigortası Zarar Sigortasıdır

Sigortacının edim şekline göre sigortalar, “zarar sigortası-meblağ sigortası” şeklinde bir ayırımı tâbi tutulmaktadır. Zarar sigortası ile kastedilen, sigortacının sigortalanan tehlikenin gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin uğradığı malvarlığındaki zararların, sözleşmede yer alan kayıtlar çerçevesinde tazminidir. Buna karşılık, meblağ sigortalarına somut olarak zararların giderilmesinden çok, sigorta sözleşmesinde belirlenen meblağın, sermaye veya aylık gelir olarak ödenmesi şeklinde cereyan etmektedir (Şenocak, 1993: 83–84.).

İhracat kredi sigortasına yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde bakıldığında, bu sigortanın bir zarar sigortası olduğu kanaati oluşmaktadır. Zira burada asıl olan, meydana

gelebilecek zararın önlenmesi olduğundan, somut zararın karşılanması suretiyle sigorta amacının gerçekleşmiş olması görüşümüzü desteklemektedir.

Konumuz açısından önem arz eden husus Türk Ticaret Kanunu'nun 1459 ve 1463'üncü maddeleridir. Bu madde hükmünde yer alan mal (zarar-tazminat) sigortalarına ilişkin tazminat esasının, genel olarak sigortadan faydalanan kimsenin uğradığı gerçek zararın tazmin edilmesi gerektiğidir. Zira bilindiği üzere, sigortacılıkta mal sigortalarında temel ilkelerden biri, nedensiz zenginleşme yasağı ilkesidir (Kubilay, 2003: 34). Yani bu tür sigortada risk gerçekleştiğinde amaç, sadece riskin neden olduğu zararın tazmin edilmesidir. Burada sigorta ile kazanç elde edilmesi düşünülemez. Bu ilkenin meblağ sigortaları karşısında mal sigortaları ayırımını belirginleştiren ilke olduğu doktrinde vurgulanmıştır (Kender, 2008: 267; Kubilay, 2003: 33).

2.2.3. İhracat Kredi Sigortası Aktifin Sigortasıdır

Bilindiği üzere sigortacılıkta aktifin azalmasını karşılayan sigortalara aktifin sigortası, pasifin artmasını veya ortaya çıkmasını karşılayan sigortalara pasifin sigortası denilmektedir (Can, 2007: 48, 62 ve 157). Yukarıda da açıklandığı üzere, asıl sigortalanan husus, sigortalının malvarlığındaki aktif kısmının bu değere ilişkin menfaatidir. Bu menfaatin de sigorta değerine yansması gerekir. Burada karşımıza üçlü bir ayırım çıkmaktadır. Bunlar: “mal sigortası”, “alacak sigortası” ve “malvarlığına girmesi muhtemel değerlerin sigortası” olarak sıralanabilir (Can, 2007: 48). Çalışmanın konusunu aşmasından dolayı mezkûr ayırımın sadece konumuzu aydınlatacak kısmı ile ilgili açıklamalar yapılacaktır.

Türk Ticaret Kanunu'nun “Haciz” başlıklı 1457'inci maddesinde, alacaklının alacak hakkını “borcun aczi rizikosuna karşı” sigorta ettirmesi mümkün kılınmıştır. Dolayısıyla burada sigortalanan risk, borçlunun acze düşmesi durumudur. Burada önem arz eden husus, borçlunun acze düşmesiyle alacaklının aktifinde yer alan veya alacak olan değerlerin zarara uğrama ihtimaline karşı korunmasıdır. Yani burada alacaklı alacağını alamama tehlikesi ile karşı karşıya gelmekte, aktifini tehlikeye düşürmektedir. Dolayısıyla ihracat kredi sigortası açısından durum ele alındığında, bir alacağın alınamaması tehlikesi, yani aktifin azalması ortaya çıkmaktadır. Özetle ihracat kredi sigortasının bir aktifin sigortası olduğunu söylemek mümkündür. Zira burada alacaklı olan sigorta ettiren (ihracatçı) sattığı malların bedelini almama riskine yani aktifinin azalmasına karşı, alacağını sigorta ettirmektedir (Can, 2007: 62).

İhracat kredi sigortasının, kredi sigortasının bir çeşidi olmasıyla birlikte, arada farklılığın da mevcut olduğunu belirtmekte yarar vardır. Buna göre aradaki temel fark ülke kıstasıdır, yani ihracatta konu, satılan malın bir ülkeden diğer bir ülkeye geçmesi ve alıcının mal karşılığında ödeyeceği bedelin bir ülkeden diğer bir ülkeye transferinden oluşmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak karşımıza iki önemli husus çıkmaktadır. Birincisi politik, malî ve ekonomik sorunlar; diğeri ise yabancı müşteri ile bağlantı kurmak ve onun hakkında bilgi sahibi olmaktır. Bu sorunları aşmak ve ihracatın teşviki için ihracatçılara bazı kolaylıkların tanınması şart olup, devletin desteğine ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir (Kender, 1981: 140–141). Dolayısıyla ihracat kredi sigortası kredi sigortasının bir çeşidi olmasıyla birlikte ve her ne kadar kredi sigortasından daha kapsamlı olarak görünse de, sonuç olarak, kredi sigortasında olduğu gibi, aktifte oluşan zararları giderdiğinden, ihracat kredi sigortasını, “aktif zarar sigortası” olarak nitelendirmenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

3. İHRACAT KREDİ SİGORTASININ BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. İhracat Kredi Sigortasının Kefalet ve Aval ile İlişkisi

İhracat kredi sigortasının Türk Ticaret Kanunu’nda borçlunun acze karşı sigortası olarak algılanması, alacaklının alacağını güvence altına alınması için kefaletle başvurmasını akla getirmektedir. Zira ister teoride ister pratikte kefalet kurumu ticarî hayatın vazgeçilmezleri arasında nitelendirilebilir. Kanunda kefalet sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır: “*Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir*” (T.B.K. m. 581). Doktrinde ise, bu tanım biraz açılarak verilmiştir. Buna göre: “*Kefalet, bir akittir ki, onunla bir kimse, asıl borçlunun borcunu ödememesi halinde bu borçtan şahsen sorumlu olmayı alacaklıya karşı taahhüt eder*” (Yavuz, 2008: 546). Burada verilen her iki tanımla ilgili doktrinde iki husus eleştirilmiştir. İlk husus, kefaletle kefil, asıl borcun ödenmesini temin etmeyi değil, güvence verilen borcun yerine getirilmemesi yüzünden, alacaklının uğrayacağı zararın karşılanmasını taahhüt etmektedir (Özen, 2008: 52). Eleştirilen ikinci husus, kefilin sorumlu olmayı taahhüt ettiği borcun bir sözleşmeden doğması şart olmayıp, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden ve nafaka borcu gibi kanundan doğan bir borçtan da doğması mümkündür (Aral, 2007: 421). Kefalet sözleşmesi kefil ile asıl borcun alacaklısı arasında yapılır (Aral, 2007: 546). Kefalet sözleşmesi, mevcut ve geçerli bir borç için yapılabilir (T.B.K. m. 582/1. c.). Kefalette kefilin asıl borçlunun yerine getirilmesi gerektiği edimin, aynısının olmadığı ve sadece paranın ödenmesinden oluştuğu doktrinde

vurgulanmıştır. Ayrıca burada tazminin sadece müspet zararlarla sınırlı tutulması gerektiği konusunda görüşler vardır (Kılıçoğlu, 2006: 537-538). Bir görüşe göre, menfi zararın da tazmin kapsamına alındığı durumlarda kefaletin değil, garanti sözleşmesinin söz konusu olacağı belirtilmiştir (Kılıçoğlu, 2006: 547-548). Denilmektedir ki, kefil, aksi kararlaştırılmadıkça, dönme ve iptalden sorumlu tutulmamalıdır. Çünkü menfi zarar, asıl borçtan sorumlu olmakla ilgili değildir (Aral, 2007: 449). Son olarak kefil, asıl borçluya ait bütün def'ileri alacaklıya karşı ileri sürebilir (T.B.K. m. 591; Poroy ve Tekinalp 2006: 177). Kefaletle ilgili bilgiler verilirken görüldüğü üzere, kefalet sözleşmesi de ihracat kredi sigortası gibi alacaklının alacağı üzerindeki menfaatinin korunması amacını taşımaktadır. Durum böyle olmakla birlikte, kefalet ile ihracat kredi sigortası arasında karşılaştırma yapıldığında, farklı unsurların yer aldığı söylenebilir. Kefalet sözleşmesinde kefil, asıl borçlunun borcunu yerine getirmemesi ile alacaklıya karşı sorumlu olmayı kabul etmektedir. Burada kefilin borcu fer'idir. Dolayısıyla asıl borçlunun borcunun geçerliliğine bağlıdır. Asıl borcun muaccel olması kefilin de borcunun muaccel olması anlamına gelmektedir (T.B.K. m. 590, 593, 596; Tekinalp, 2009: 397-398). Buradan hareketle, kefalet tek taraflı ve asıl alacağa bağlı nitelikte olmasına karşın, borçlunun aczi durumuna karşı sigortada sigortacının taahhüdü soyut olup, asıl borç ilişkisinden tamamen bağımsız olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, kefalet işleminde alacaklının her hangi bir yükümlülüğü olmamasına karşın, kredi sigortasında alacaklının sigortacıya karşı diğer borçlarla birlikte prim ödeme yükümlülüğü de göz ardı edilmemelidir (Çeker, 2004; 92). Ayrıca kefalette, kefalet sözleşmesinin geçerliliği yazılı olma şartına bağlanmasına karşın (T.B.K. m. 583), ihracat kredi sigortası sözleşmesi, tıpkı diğer sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, geçerliliği şekil şartına bağlanmamıştır (Poroy ve Tekinalp, 2006: 177).

Son olarak ihracat kredi sigortası ile aval arasındaki farklara değinelim. Aval, kambiyo senetlerinde borçlunun borcunu ödememe riskine karşı bir üçüncü kişinin, ödeme garantisi vererek, tedavül kolaylığını sağlayan bir işlemidir (T.T.K. m. 700/II). Burada nakit ödemesi yapılmamakla birlikte, sadece bankanın, borçlunun ödememe durumundaki sorumluluğu üstlenilmektedir. Bu husus aval veren kişi tarafından senedin ön yüzüne "aval içindir" veya buna benzer diğer herhangi bir ifade ve avali veren kimse tarafından yazılıp imzalanması ile hukukî ilişki meydana gelmektedir (Tekinalp, 2009: 545). Buna karşılık (T.T.K. m. 702/2'inci bendi), ihracat kredi sigortasında sigortacı ile alacaklı arasında bir sözleşme imzalanması ile hukukî bağ sağlanmış olmaktadır. Avası senedin iskonto ettirilmesi veya devri daha kolay olmaktadır (Tekinalp, 2009: 545). Burada önemli olan husus, ihracat

kredi sigortasında borçlunun ödeme aczine veya politik risklere karşı bir garantinin sağlanmasına karşılık, avalde borcun vade gününde ödenmemesine karşı bir güvencenin oluşturulmasıdır (Özen, 2008: 41 vd.)

3.2. İhracat Kredi Sigortası ve İhracat Kredi Garantisi

Konunun diğer önemli bir yönü, ihracat kredi sigortasının her ne kadar sigorta olarak adlandırılrsa da, prim ve risk dengesinin yokluğu gibi sigortacılıkla bağdaşmayan ilkelerinden dolayı, sigorta kavramından farklı bir mekanizma olduğu, doktrinde tartışılmasıdır (Pamukçu, 2009: 118 vd.). Dolayısıyla ihracat kredi sigortası ve ihracat kredi garantisi birbirine benzerliğinden dolayı karıştırılmaktadır. Oysa ihracat kredi sigortası ve ihracat kredi garantisi farklı işlemleri kapsamaktadır. Şöyle ki; ihracat kredi sigortası ile ihracatçının alacaklarının tahsil edilememe riskine karşı ihracatçıya kredi veren kurum olarak ihracatçının bankası veya kredisiz yapılan ihracatlarda bizzat ihracatçı korunurken, ihracat kredi garantisinde bankaların ve finansman kuruluşların ihracat finansmanına yönelik faaliyetlerinde ortaya çıkan zararlar teminat altına alınmaktadır. Burada garanti veren banka yurt dışındaki muhabir bankalarla anlaşmaları kapsamında borçlu ithalâtçının borcuna garantör olarak, muhabir bankalara ödeme garantisi vermekte veya düzenlenen poliçelere aval vermektedir. Bazen de ihracatçının bankası direkt ithalâtçının borcunu bizzat üstlenerek borçlu konumunda olmaktadır. Dolayısıyla burada garanti veren banka, ithalâtçının ödememesi durumunda, garantör sıfatıyla ihracatçının menfaatini korumaktadır. Diğer bir ifade ile, ihracat kredi garantisi denildiğinde, bankanın müşterisi konumundaki ihracatçısının istemi üzerine, yaptığı ihracat sonucunda ithalâtçının borcunu ifa etmemesi sonucunda doğan zararı ihracatçıya ödemeyi garanti etmektedir. Burada bankanın garanti ile yüklendiği borç ihracatçı ile ithalâtçının arasındaki sözleşmeden bağımsız olmakta ve bu nedenledir ki, müşterisi ihracatçının bankadan zararın karşılanması için başvurduğunda bankanın zararı ödeme yükümlülüğü doğmaktadır (Tekinalp, 2009: 514 vd.). Yani ihracat kredi garantisi deyimi, ülke içi ve dışındaki ticarî bankalara ve diğer finansman kuruluşlarına, ihracat faaliyetlerinin herhangi bir aşamasında ihracatçıya finansman sağlamalarını kolaylaştırmak üzere verilen her türlü teminatı ifade etmektedir. Dolayısıyla ihracat kredi garantisi sigortacılığa benzemekle birlikte, sigortayı da içine alan daha geniş bir kavram olarak algılanması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır (Alpan, 1988: 38 vd.). Buradaki karışıklık, ortaya çıkan ve aşağıda incelenecek olan risklerden kaynaklandığı söylenebilir.

Sigortacılığın temel prensiplerinden biri olan risklerin objektif ve homojen olarak ölçülebilir nitelikte olmasından hareketle politik riskleri bu grupta değerlendirmemiz

tartışılabilir. Zira politik olaylarda sübjektif faktörlerin daha ağır basması bu tezi doğrular niteliktedir. Sigorta tekniğinde sigortalanan risklerin sigortalılar tarafından ödenecek primlerle karşılanması ilkesi, risk hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirecektir. Politik risklerde prim miktarının veya oranının bilimsel olarak ölçülmesi, yukarıda da bahsedildiği üzere, güçlük arz edecektir. Buna rağmen ihracat kredi sigortası kurumunun bu tür riskleri de kapsama alınmasından dolayıdır ki, bu kurumun sigortadan çok garanti olarak algılanmasına neden olmuştur (Cankurtaran, 1989: 9). Ayrıca sigorta tekniğinin gereklerinden biri olan ihbar mükellefiyeti açısından duruma bakıldığında, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiği anı kestirip ihbar etmesi zor olacaktır. Oysa bu görev sigorta ettirene daha sigorta sözleşmesi yapılırken beyan esas ilkesinden hareketle tayin edilecek risk açısından önem arz etmektedir. Bu durumun ihracat kredi sigortasında sigorta ettirenin ne gibi riskle karşılaşacağını tespitini zorlaştırdığı doktrinde vurgulanmıştır (Kender, 1981: 136 ve 143).

Yine sigortacılıkta önemli sayılan diğer bir husus, “risklerin dağıtılması” ilkesidir. Sigortacılık tekniği gereği asıl olan sigortacının tahsil edeceği primler ve bunların faiziyle geniş alana yayılmış bir fon oluşturulması ve oluşacak zararlar arasında dengeyi temin ederek bu fonlardan karşılanmasıdır. Dolayısıyla gerçek anlamda sigortacılık denildiğinde, riskin karşılığını toplanan primlerin oluşturduğu dengeyi temel almak gerekir. Oysa ihracat kredi sigortasında bu dengeyi tespit etmek açısından iki ihtimal ile karşılaşmaktadır. Birinci ihtimal, ihracat kredi sigortası düzenlenirken riskin ağırlığını dikkate alarak yüksek primin söz konusu olmasıdır. Burada sadece oluşacak masraflar karşılanmaktaysa, bu durumda devletin desteği, yani teminatı söz konusu olmakta ve sigorta olarak algılanmamasını gerektirmektedir. Buna karşılık diğer ihtimal, toplanan primler gerçekten oluşabilecek riskleri karşılamaktaysa, o zaman primler arası dengenin var olacağından hareketle, ihracat kredi sigortasının gerçek anlamda bir sigorta olduğu söylenebilir (Kender, 1981: 144-147). Bütün bu açıklamaların ışığında, ihracat kredi sigortasının hukukî niteliği belirlenirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, uygun risk dağılımının sağlanıp sağlanmaması ile primler arasındaki dengenin olup olmadığının tespit edilmesidir (Kender, 1981: 148).

Örnek olarak Türk Eximbank’ın uygulamalarına bakıldığında, ihracat kredi sigortasının kapsamı belirlenirken, ihracat kredi sigortası yönetimindeki esas, uygun risk dağılımının sağlanması prensibine dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Tüm sevkiyatların sigortalması ile sigortalıların hem düşük hem de yüksek riskli alıcı ve ülkelere gerçekleştirdiği ihracat işlemlerinin aynı poliçe kapsamına dâhil edilmesi ile uygun bir risk dağılımı sağlanmakta ve buna bağlı olarak prim oranları tespit edilmektedir. Ayrıca sigorta

teknîği açısından Türk Eximbank'ın reasürans işlemleri de ele alındığında, çıkan sonucun, günümüzde ihracat kredi sigortasıyla uygun risk dağılımının sağlandığı ve primler arasındaki dengenin varlığı nedenlerinden dolayı hukukî niteliği itibarıyla ihracat kredi sigortasının gerçek anlamda bir sigorta çeşidi olduğu görülecektir. Eximbank Raporunda, “*Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası çerçevesinde üstlenilen ticarî ve politik risklerin %70 oranındaki kısmının yurt içi ve yurt dışındaki şirketlere reasüre ettirilmesi uygulamasına 2001 yılında da devam edilmiştir*” ifadesi ile reasürörlerden bahsederek bu yönüyle görüşümüzü haklı kılmaktadır (Türk Eximbank, 2001: 22).

Son olarak konuya riskler açısından bakıldığında, ikili bir ayrım ile karşılaşmaktadır. İhracat kredi sigortası hem ticarî riskleri hem de politik riskleri kapsamaktadır. Dolayısıyla ticarî riskler için bu kurumun sigorta olarak algılanmasına karşın, politik riskler nedeniyle ihracat kredi garantisi olarak algılanmasının doğru bir nitelendirme olmadığı kanaatindeyiz. Burada hassas bir çizginin varlığı göz ardı edilmemelidir. Sigortacılıkta yer alan ilkelerin ticarî riskler için yer aldığı, politik riskler karşısında ise yer almadığı şekildeki düşüncenin doğru bir değerlendirme olmadığı görülmektedir. Zira burada politik risklerin tümüyle kurum tarafından üstlenildiği söylenemez. Uygulamada, politik riskler de ticarî riskler gibi ülke açısından, ön araştırmadan geçirilerek tespit edilmektedir. Diğer bir ifade ile, politik risklerin de ülkelere göre risk durumları tespit edilmekte ve sonuç itibarıyla bu riskler de dağıtılmaktadır. Ayrıca kurumların riskleri bir bütün olarak ele alıp, elde ettiği primler değerlendirildiğinde, elde edilen kârdan politik riskler sonucu oluşabilecek zararlarla dengelenebilme ihtimali her zaman mevcuttur. Dolayısıyla primler, ticarî ve politik risk ayrımını gözetilmeden belirlenmektedir. Keza risklerin reasüre edilmesi ve risk dağılımının sağlandığından da hareketle, ihracat kredi sigortasının (politik risklerin de dikkate alınmasında) bir aktif zarar sigortası olarak algılanması gerektiği kanaatindeyiz. Bu görüşün tersini savunanlara göre, politik risklerin devletin fonuyla karşılandığı için bu kurumun bir sigorta değil, bir garanti olduğu belirtilmektedir. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Politik risklerin fondan karşılanması her zaman geçerli değildir. Bu durum sadece ihracat kredi sigortası kurumunun ilk yıllarında kendi bütçesinin oluşturulmasında devlet tarafından desteklenmesi sonucu mümkün olmaktadır. İleriki dönemlerde artık mezkûr kurumun belirli bir malî güce kavuşmasından sonra fondan karşılanma istisnai olarak görülmektedir (Yazıcıoğlu, 2001: 32, dn. 14). Burada politik riskler dolayısıyla uğranılan zararların ilk başta devlet tarafından karşılanması ihracat kredi sigortası kurumlarının malî yapılarının bozulmamasına yönelik alınan bir önlem olarak algılanması gerektiği doktrinde de

vurgulanmıştır (Yazıcıoğlu, 2001: 33). Burada fondan yararlanmanın son çare olarak görüldüğünü belirtmekte yarar vardır. Ancak bu durum ihracat kredi sigortasının sigortadan ziyade bir garanti olacağı anlamını taşımamalıdır (Atabek, 2009: 18).

3.3. İhracat Kredi Sigortası ve Akreditif

İhracatçı mallarını mal mukabili akreditif ile sattığında şüphesiz ki, karşılaşılabileceği risklerin birçoğunu bertaraf edebilecektir (Tekinalp, 2009: 551). Ancak akreditifin yüksek masrafları, müşteriye kredi verilmemesi, sahte evrakla işlem yapma ve buna benzer olumsuzluklardan dolayı, ihracat kredi sigortasının akreditife oranla daha pratik bir çözüm olarak değerlendirilmesi gerekir (Reisoğlu, 2005: 40).

Bir ülkedeki satıcı, akreditifte öngörülen ithalatçı tarafından belirlenen belgeleri kural olarak, bankaya ibraz etmek suretiyle alacağını tahsil etmekte, ithalatçı da istediği belgelerin kendisine verilmesi ile akreditif bedelini ödemektedir. Dolayısıyla akreditifin basit bir havale gibi görünen işleminden ibaret olmasına karşın, ihracat kredi sigortası, niteliği itibarıyla bir havaleden ibaret olmayıp, kamu desteği ile ihracatın teşviki amacını taşıyarak faaliyette bulunan bir mekanizmadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, akreditif daha geniş olarak ele alındığında, havaleyle benzerlik ve farklılık arz eden yönlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; akreditifte, havalede olduğu gibi, üçlü bir ilişki söz konusudur. Buna karşılık, havaleden farklı kılan husus, bu üçlü ilişkinin niteliğinde saklıdır. Zira havalenin temelinde “çifte yetki” vardır; havale edenin, kural olarak, havaleden her zaman dönebilmesi ile havale göndericisinin havaleyi ödememe yetkisine sahip bulunmasıdır. Buna karşılık, akreditifte, üçlü ilişkideki havale gönderici (amir), havale ödeyicisi (akreditif bankası) ve havale alıcısı lehtar arasında kesin yükümlülükler doğuran hukukî ilişkiler, birer sözleşmeden oluşmaktadır. Dolayısıyla burada “çifte yetki”den değil, “çifte sözleşme”den söz edilmesi gerektiği doktrinde vurgulanmıştır (Reisoğlu, 1992: 24 vd.). Bunun yanı sıra, akreditifin hukukî niteliğinin ayrıntılarına inildiğinde, aslında “çifte sözleşme”den de ziyade, “birden çok sözleşme”den oluştuğu ve akreditif ilişkisine bakıldığında her bir sözleşmenin bu durumu daha açık gösterdiği belirtilmiştir. Buna örnek verecek olursak; Stan-by L/C’lerde (Bağrıaçık, 2004: 49 ve 55) taraflar (alıcı-satıcı) arasında garanti sözleşmesi, amir ile akreditif bankası arasında vekâlet sözleşmesi, akreditif bankası ile lehtar arasında şartlı -uygun belge ibrazı- bir mücerret borç ikrarı, akreditif bankası ile muhabir banka arasında vekâlet sözleşmesi vs. (Bağrıaçık, 2004: 27). Dolayısıyla bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, akreditif ve ihracat kredi sigortasının arasında temel farklardan biri sigortayı yapan kuruluşlar bakımından oluşmaktadır.

İhracat kredi sigortasında temel amaç, kâr etmekten ziyade, ihracatçının bilinmeyen pazarlara girebilmesine destek sağlayarak ihracata teşvik etmektir (Türk Eximbank, 2002: 6). Dolayısıyla diğer bir fark amaçlarda yatmaktadır. Zira akreditifte amaç, belgelerin eksiksiz ibrazı sonucunda malların bedelinin ödenmesidir. Yani burada belgelerin dış görünüşü itibarıyla incelenmesi yeterli sayılmakta, gerçekliği/sahteliği gibi unsurların bankaların sorumluluğu dışında kalacağı Akreditife İlişkin Yeknesak Kurallar ve Uygulamaları Gösteren 600 Sayılı Broşür'ün 34'üncü maddesinde de yer almaktadır (Tekinalp, 2009: 585 vd.). Burada malların kalitesi ve çeşitleri konusunda alıcı ile satıcı arasında imzalanan sözleşme hükümlerine uyulup uyulmadığı, ibraz edilen belgelerin veya üzerindeki imzaların sahte olup olmadığı, sadece dış görünüşleri itibarıyla incelendiğinde bu durum, örneğin eski S.S.C.B. ülkelerinden ayrılan ve gelişmekte olan veya az gelişmiş devletlerle ticari ilişkilerde tatminkâr yol olarak görülmeyebilmektedir. Oysa ihracat kredi sigortasında belgelerin sadece doğruluğunun incelenmesi yeterli olmamakla birlikte, ihracatçı daha işin başında iken karşı tarafın malî durumu gibi bilgilerle tanışmakta ve ona göre ihracatını yapıp yapamamasını kararlaştırabilmektedir (Bozer, 1981: 23).

Diğer bir fark, kapsam açısından görülmektedir. Şöyle ki; akreditif bedelin tamamı üzerinden yapılmasına karşın (Tekinalp, 2009: 562-563), ihracat kredi sigortasına azami tazmin edilen meblağ % 90 - % 95'dir. Dolayısıyla akreditifli ödemelerde her hangi bir muafiyet söz konusu olmazken, ihracat kredi sigortasında satıcının da (ihracatçının) riske katlanması istenmektedir. Burada güdülen amaç, satıcıyı maceraperest davranışlarından uzak tutmakla birlikte, riskin yüksek oluşundan dolayı bu sigorta türünde sigortacıların da korunmasıdır.

Son olarak, ihracat kredi sigortasının akreditiften en önemli üstünlüğü, politik risklerde kendini göstermektedir. Zira akreditifte kapsanan risk sadece ticarî olmakla birlikte (Tekinalp, 2009: 562 vd.), ihracat kredi sigortası ticarî risklerin yanı sıra politik riskleri de sigortalayarak ihracatçıya daha güvenilir bir dış finansman aracı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Kredili ticaret uluslararası alanda sıklıkla görülmekle birlikte, bu kredilerin sigortalanması gibi risk faktörlerinin azaltılması yönünde devlet destekli programlar arasında şüphesiz ki ihracat kredi sigortası yerini almıştır. Özellikle de devlet destekli programlarla, oluşabilecek risk faktörlerinden daha az bir külfetle, ihracatın gerçekleştirilebilmesi küçük ve orta ölçekli şirketler için çok önemlidir. İhracat kredi sigortası, kendine özgü özelliklerden dolayı benzer fonksiyonlu kurumlardan ayırt edilmelidir.

İhracat kredi sigortası işlevleri açısından sadece bir sigorta çeşidi olmayıp, aynı zamanda, finansman temini ve enformasyon hizmetini de bünyesinde barındırmaktadır. Sigorta çeşidi olarak, ihracat kredi sigortası ihracatın artırılmasını sağlamakla birlikte ihracatçıyı ithalâtçıya karşı sigortalayarak, alacağını oluşabilecek ticarî ve politik risklerden belirli limitler çerçevesinde sigortalamaktır. Finansman temini ile kastedilen, ihracatın finansmanında ihracatçının, ihracat kredi sigortası poliçesini bankaya ibraz etmek suretiyle, ihtiyaç duyacağı kredinin sağlanmasına yardımcı olmaktır. Enformasyon hizmeti ise, işletmelerin kredili satış yaparken alıcı taraf hakkında maksimum bilgi edinmeleri ve emin bir şekilde faaliyetlerinin sürdürebilmelerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Nitekim bu işlevlerle ihracat bedellerinin ödenmesindeki kayıplar en aza indirilmekle birlikte, ihracatta daha bilinçli hareket edilmesine katkıda bulunularak, uluslararası alanda haksız rekabet suçlamalarından sıyrılmış, şeffaf bir dış ticaret şekli ön planda tutulmaktadır.

İhracat kredi sigortasının hukukî niteliğinin tespitinde özel ve genel sigorta olduğu yönünde çeşitli kriterler açısından, politik veya ticari risk ayrımı yapılmadan primin belirlenmesi hususu da dikkate alındığında, bu sigortanın özel sigortaya yatkınlığından dolayı özel sigorta türü olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca ihracatta meblağın ödenmemesi durumunda meydana gelebilecek somut zararın önlenmesi amaçlandığından ihracat kredi sigortası bir zarar sigortasıdır. Son olarak aktifin azalmasını teminat altına almasından dolayı bu sigorta türünün bir aktif zarar sigortası olduğu değerlendirilmektedir.

Kefalet, aval, garanti ve akreditifle ilgili bilgiler kıyaslandığında ihracat kredi sigortası bu kurumlardan ayrı, bağımsız ve daha spesifik bir mekanizmayı bünyesinde barındırmaktadır.

Sonuç olarak, ihracat kredi sigortası ile, ihracata dayalı büyüme stratejisini güden ülkelerin gelişmesine ve ekonomilerinin teşvik mekanizmalarıyla büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunarak, bu tür klasik uluslararası teminat arz eden formüllere bir yeni formül eklenmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin, özellikle de KOBİ'lerden oluşan ihracatçılarının yeni ve tanınmayan pazarlara girebilmelerinin teşvik edilmesi, mevcut pazarların genişletilmesi, kredili satışlardan doğabilecek risklerin azaltılması ve uluslararası pazarlarda rekabet etme gücünün sağlanması açısından ihracat kredi sigortası gibi kurumlara daha sık başvurulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abik, Y. (2002), Promosyonlu Satım Sözleşmesi, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Akkar, M.E. (1982), 1970–1980 Döneminde Kredi Politikaları İhracat ve Yatırım Kredilerine Genel Bakış, DPT Teşvik ve Uygulama Dairesi Yayınları, Ankara.
- Alpan, Ş. (1988), İhracat Finansmanı Aracı Olarak İhracat Kredi Garantisi Sistemi ve Türkiye’deki Muhtemel Uygulama, İGEME Yayınları, Ankara.
- Anonim (2001), Türk EXİMBANK Faaliyet Raporu, Ankara.
- Anonim (2002), Türk EXİMBANK Faaliyet Raporu, Ankara.
- Aral, F. (2007), Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Arkan, S. (2009), Ticarî İşletme Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Atabek, R. (2009), Kredi Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, No: 3, Ankara.
- Acınan, H./ Sağ, Y. (1981) “İhracat Kredi Sigortası ve Türkiye”, AİTİA Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu, Yayın No: 1, İhracat Kredi Sigortası Semineri- Ankara 14–15 Nisan, s. 235- 258, Ankara.
- Aybar, A. (1982), “İhracat Kredi Sigortasıyla İlgili Yasal Çalışmalar”, İhracat Kredi Sigortası Semineri, Ankara 14–15 Nisan, s. 161–178, Ankara.
- Bağrıaçık, A. (2004), Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- Bozer, A. (2009), Sigorta Hukuku, Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Bozer, A. (1981), “Genel Açından İhracat Kredi Sigortası”, İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14–15 Nisan, s. 19–34, AİTİA Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu, Yayın No: 1, Ankara.
- Cankurtaran, Ö. L. (1989), İhracat Kredi Sigortası ve Türkiye Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Can, M. (2007), Türk Özel Sigorta Hukuku, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Çeker, M. (2004), Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Karahan Kitapevi, Adana.
- Dilik, S. (1971), Türkiye’de Sosyal Sigortalar – İktisadî Açından Bir Tahlil Denemesi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Dowding, T. (1994), A Guide to Credit Insurance, Reactions Publishing Group Ltd., London.
- ITC UNCTAD/ WTO (2000), Rules of Origin in Export Credit Insurance, Geneva.
- ITC UNCTAD/ WTO (2003), Export Credit Insurance and Guarantee Schemes, A Practical Guide For Developing and Transition Economis, International Trade Centre Trade Finance Series, Geneva.
- ITC UNCTAD/GATT (1995), Financing Means and Sources, Trade Development Services, Geneva.
- Jess, D.C. (2001), The Insurance of Commercial Risk: Law and Practice, 3rd Ed., Sweet & Maxwell, London.

- Karayağın, Y. (1984), Risk – Sigorta – Risk Yönetimi, Özel Sigorta Hukukuna Giriş, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Kayihan, S. (2004), Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcu, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Kender, R. (2008), Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi Sigorta Sözleşmesi, Arıkan Basım, İstanbul.
- Kender, R. (1981), Hukukî Açından İhracat Kredi Sigortası, İhracat Kredi Sigortası Semineri, Ankara 14–15 Nisan, s. 131–160, AİTİA Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu, Yayın No: 1, Ankara.
- Kılıçoğlu, A. (2006), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Kubilay, H. (2003), Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları, İzmir.
- Özdemir, N. (1966), Kredi Sigortası, Ankara İktisadî İlimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Özen, B. (2008), Kefalet Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Pamukçu, E. B. (2009), İhracat Kredi Sigortaları, Avcıol Basım, İstanbul.
- Pekiner, K. (1970), Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri – Hesap Bünyesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Reisoğlu, S. (1992), Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Kefalet, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Reisoğlu, S. (2005), Hukukî Açından Akreditif ve Uygulama Sorunları, Türkiye Bankalar Birliği Dergisi, S. 52, s. 39–55, Graphis Matbaa, İstanbul.
- Saymen, F. H. ve Ekonomi, M. (1966), Sosyal Sigortalar Tatbikatı, Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayınları No: 12, İstanbul.
- Şahin, A. (2004), İhracata Yönelik Finansman Araçları, Ankara: İGEME Yayınları.
- Şeker, Z. (2000), Sigorta Sözleşmesinin Hukukî Niteliği Üzerine, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, s. 1043–1060, Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Şenocak, K. (1993), Hukukî Himaye Sigortası, Dayınlarlı Basım, Ankara.
- Tekinalp, Ü. (2009), Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Ulaş, I. (2007). Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Ünan, S. (2007), Sigortacılık Yasa Tasarısının Getirdikleri, s. 22–32, Ticaret Odası Yayınları No: 2007–1, İstanbul.
- Yavuz, C. (2008), Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Beta Basım, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, E. (2001), Türk Eximbank Tarafından Yapılan İhracat Kredi Sigortası, S.H.D., S.1, s. 29–49, İstanbul
- Yongalık, A. (1998), “Sigortalının Zarara Bizzat Katılması (Bizzat Katılma)”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, s. 149–165, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Yongalık, A. (2002) Kredi Hayat Sigortası, Seçkin Yayınevi, Ankara.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/CIF>, 12.12.2016

<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, 22.01.2017